

לכבוד מע"כ הרה"ג רבי אהרן פלדמן שליט"א ראש ישיבת נר ישראל בולטימור, ארה"ב.

שלום וישע רב!

במענה למכתבו, ברצוני להעיר תשומת לב כת"ר לכמה נקודות:

הביאור 'פשוטו של מקרא' אינו בא חלילה להחליף את פירוש רש"י, והוא נועד אך ורק למי שכבר למד את פירוש רש"י, והוא חפץ להרחיב את העיון ולהשלים את ידיעתו בלימוד מפרשים נוספים.

כך היה פשוט אצלנו מאז ומעולם, כך גם מציינים המוציאים לאור במפורש בהקדמה לספר, ולמיטב ידיעתנו כך נוהגים למעשה כל לומדי החומש הזה: תחילה לומדים פירוש רש"י, ואח"כ מעיינים בביאור 'פשוטו של מקרא'.

מסיבה זו - מעולם לא הודפס הביאור הזה בפני עצמו. תמיד הוא הודפס יחד עם פירוש רש"י, ועליו הביאור רש"י כפשוטו, כדי שהלומדים לא יבואו ללמוד את הביאור הזה בלבד ולהפסיד את יסודות האמונה שרש"י מנחיל ומשריש בפירושו הקדוש הבנוי על יסודות חז"ל ותושבע"פ.

גם שאלנו עשרות מלמדי תשב"ר ומפקחים בתלמודי התורה בא"י, וכולם מעידים שעם התלמידי הם לומדים רק רש"י. ואמנם יש מלמדים שמסתייעים בביאור הזה **בעבור עצמם**, כדי שאם ישאל אותם אחד התלמידים דבר שאינו מבואר ברש"י כל צרכו, לא יגמגם ויוכל לענות לו. הא ותו לא מדי.

ואמנם מאחר שהתעוררו כמה וכמה טענות, הורו לנו בית דין להוציא מהדורה חדשה, שבה יבואו על פתרונם כל ההשגות שנאמרו על החומש: השם "פשוטו של מקרא" יוחלף בשם אחר, ותבנית הספר ישתנה באופן שפירוש רש"י יהיה על סדר הדף, והביאור המלוקט משאר ראשונים יודחק לצדדים או יידחה לסוף הספר. כמו כן, ייתוספו כל המדרשים הידועים שרש"י מביא, ויתוקנו כל הדברים שיש טעם נכון לתקנם. המהדורה המתוקנת כבר באמצע העבודה, ואאמו"ר שליט"א כבר עבר ותיקן 8 פרשיות מתוך ספר בראשית, בתקווה לסיים את כל המלאכה בתוך שנה או שנתיים.

*

הביאור של אאמו"ר שליט"א אינו מדיליה, ואינו מבוסס על סברת עצמו כלל וכלל, אלא הוא ליקוט של הרבה ראשונים ואחרונים המפרשים את פשוטי המקראות.

דרכו של המחבר בבחירת המפרשים הייתה על פי הוראה של הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, ועל פי הוראת הגאון החסיד רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - דודו ורבו המובהק של המחבר. שניהם הדריכו אותו בשעתו לבחור תמיד את הפירוש שמתיישב באופן הקל ביותר בלשון הכתוב (לשונו של הגר"מ שכטר היתה: "הפירוש הגלוי ביותר בלשון המקרא"), ולהעדיף תמיד את הביאור שלא יצריך הקדמות ארוכות שאינם מפורשים במקרא, מתוך הבנתם שזהו צורך הדור.

אמנם זה פשוט שכאשר מבארים על דרך הפשט נדרשת זהירות גדולה. משום שעל ידי זה נחסרים הרבה יסודות חשובים, מאחר שחלק גדול מאוד מן הניסים והידיעות הנשגבות בתורה, אינם מפורשים בתורה בגלוי, אלא חז"ל דרשו אותם מעומק משמעות הכתובים.

המעין בחומש (לא בקונטרסים השקריים של בעלי הלשון הרע, המלקטים חצאי דברים כדי להוציא דיבתנו רעה), יראה בעיניו כמה יגיעות יגע וכמה טרחות טרח הרב המחבר להדגיש ולציין בפירושו - בכל מקום שהדבר אפשרי - את קדושת האבות והאמהות, את האמונה ואת הבטחון, את הקדושה ואת הרוממות שבתורה - ולעומת זאת את גנות הרשעים ושפלות החטא.

מע"כ רה"י נקט שתי דוגמאות במכתבו האחרון וז"ל:

דרכו של המחבר לבחור תמיד פירושים שמציאים מפשט הפסוק כל זיק רוחני או ניסי, שלפי פירושו לא היה עשו רשע, ולא היה הלך יצחק בשדה לעת ערב להתפלל, ועי"ז נהפך החומש לספר מעשיות ח"ו מבעוד שבפירש"י יש לימודים בלי סוף על גדלות האבות ומידותיהם הטובות.

הנני להשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

זה לשון הביאור על הפסוק 'ויצא יצחק לשוח בשדה':

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עָרֶב – לְפִי פְּשׁוּטוֹ: יֵצֵא לְהֵלֵךְ בֵּין שִׁיחֵי הַשָּׂדֶה. וּמִדְרָשׁוֹ: 'לְשׁוֹחַ' הָאֱמֹר כָּאֵן הוּא לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ (תהלים קב, א) 'תְּפִלָּה לְעֵבִי כִי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ' – יֵצֵא אֶל הַשָּׂדֶה לְהִתְפַּלֵּל אֶל ה'.

כך פירושו הרד"ק, הראב"ע, והחזקוני. המקור לכך שהראשון 'פשט' והשני 'דרש' הוא רבינו בחיי.

אאמו"ר הסביר לי שלכאורה הטעם שהכריחם לפרש כן הוא משום שלא נאמר **לשוח עם ה'**, אלא **לשוח** סתמא. כמו כן, לפי כללי לשון הקודש, הפועל של שיחה הוא 'להשיח', ולא 'לשוח', ולכן הכריחו שבפשוטו פירושו מלשון שיח השדה, אלא שיש בלשון רמז לחז"ל לדרוש שיציאה זו בין השיחים - לצורך תפילה היתה.

רשעותו של עשיו:

נִשְׁנִי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וְנִשְׁנִי לְאֻמִּים מִמַּעֲיֶיךָ יִפְרְדּוּ - בָּרָר הוּא שְׂאִין הַנְּבֹאָה הַזֹּאת בָּאָה לְקַבֵּעַ מֵרֶאשׁ שְׁמַעְשֵׁי עֲשׂוֹ יְהוֹי רָעִים, כִּי הַבְּחִירָה הַיְּתֵה נְתִיבָה בְּיָדוֹ לְהִתְנַהֵּג בְּדֶרֶךְ הַיְּשָׁרָה. הַנְּבֹאָה קִבְּעָה רַק אֶת הַשּׁוֹנִי שְׂבִינִיָּהֶם. יַעֲקֹב כָּאִישׁ הַהוּגָה בַּתּוֹרָה, הַמִּתְמַסֵּר כָּלוּ לַעֲבוֹדַת ה', וְעֲשׂוֹ לְעִמְתּוֹ כָּאִישׁ חֲמָרִי הָעוֹסֵק בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם – שְׂבִינִיָּהֶם הָיוּ יְכוּלִים לְהִתְנַהֵּג בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ בְּמַעֲשֵׁים מְתַקְנִים וּמוֹעִילִים כָּל אֶחָד בְּדֶרֶכוֹ. וְאֻלָּם לֹא כָךְ הָיָה, כִּי כָּבֵד בְּבַחֲרוּתוֹ יֵצֵא עֲשׂוֹ לְתַרְבוֹת רָעָה וְנִכְבְּרַת מֵהֵיּוֹת חֵלֶק מֵעַם ה', וְנִתְּקָ עֲצָמוֹ מִזֶּרַע הַקֹּדֶשׁ (מפרשים, ועפ"י שמו"ר א, א).

*

וְרַב יַעֲבוֹד צַעִיר - אֶךְ בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר וכו'.... כִּי אַז גַּם יִדְעֵה לַעֲיִן כָּל מָה רַבָּה שְׁפִלוּתָם שֶׁל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ וְאֶף בְּנֵי עֲשׂוֹ בְּכָלֵלָם, מִלִּי רִמְמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקִדְשָׁתָם,

*

יודע ציד איש שדה - מְלֹאכֶת הַצִּיד יִסְדָּה בְּכִנְשָׁרוֹן הַמֶּרְמָה וְהַתְּחַבּוּלָה [שְׂאִין צִדַת חֵיהָ וְעוֹף בְּלֹא רִמְיָה' (חזקוני)]. הָאִישׁ הַתָּם, אוֹהֵב הָאֲמֶת, יַעֲדִיף לְבָחָר בְּמִלְאכַת רַעֲיִת הַצֹּאן שְׁפִלָּה רְצוּפָה אֶהְבֶּת-תָּם וְרַחֲמֵנוֹת, מֵאֲשֶׁר לַעֲסֹק בְּהִטְמִנַת מַלְכוּדוֹת וּמִצְדוֹת לַחַיּוֹת הַיַּעַר. עֲשׂוֹ הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֲמֵנוֹת הַצִּיד שֶׁלוֹ גַּם כִּלְפֵי אָבִיו, לְצוּד אֶת דַּעְתּוֹ בְּדַבְּרֵי שֶׁקֶר וּרְמָאוֹת, כְּדִי שִׁיחַשֵׁב עָלָיו כִּי בֶן צַדִּיק הוּא. וְכָךְ אֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (מדרש-אגדה בראשית כה, כח): 'הֵיךְ שׁוֹאֵל לְאָבִיו הַיָּאֵר מַעֲשָׂרִין אֶת הַמֶּלֶח וְאֶת הַתֵּבָן, וְהֵיךְ יִצְחָק אוֹהֵבוֹ, סְבוּר בּוֹ שֶׁהוּא מַחְמִיר בְּמִצְוֹת, וְהוּא לֹא הֵיךְ שׁוֹאֵל אֶלָּא לְרִמּוֹת אֶת אָבִיו'.

*

מתוך ההקדמה לפסוק לב: יַעֲקֹב רוֹאֶה יוֹם-יוֹם אֶת מַעֲשֵׂי עֵשָׂו וְהִנְהִגְתּוּ, אֶת סוֹג דְּבוּרוֹ וְהִלֵּךְ רִחוֹ, וְתוֹקָה בְּדַעְתּוֹ לֵאמֹר: הֲכִי רָאִיו אִישׁ זֶה לַעֲמֹד בְּמָקוֹם אָבִינוּ אַחֵר פְּטִירָתוֹ? – רֹאשׁ בֵּית אָב הַמְשׁוּטָט כָּל הַיּוֹם בֵּין הַשָּׂדוֹת, נָע וָנָד בֵּין חֵיוֹת יַעַר לְצוּד צִיד, הוּא אֲשֶׁר יָקוּם תַּחַת יַצְחָק אָבִינוּ לְהַמְשִׁיךְ אֶת מוֹרָשָׁתוֹ, לְהַנְחִיל אֶת אֲמוֹנָתוֹ וְתוֹרוֹתָיו לְבָנָי עִם קִדְשׁ! הַהֲצָעָה לְמִזְכָּר אֶת הַבְּכוֹרָה, הִיא אֲשֶׁר תִּבְרַר הַיּוֹם אִם הוּא רָאִיו לֵאמֹר אוֹ לֹא. אִם אָכֵן יִסְכִּים לְמִכְרָה בְּעַד קִיד עֲדִשִׁים, וְיִתְרָצָה לְהַחֲלִיף מַעֲמָד עֲלִיוֹן רוֹחֲבִי בְּתַמְרוּהָ לְמִנַּת תְּבַשִּׁיל – הִרִי יִגְלֶה דַּעְתּוֹ בְּמוֹ פִּי כִּי אֵינוֹ שׁוֹהֵ אֶת מַעֲמָדוֹ הָרִם; הַבְּכוֹרָה תִּהְיֶה נִשְׁלָלָת מִמֶּנּוּ בְּצִדֵּק וּבִישׁוּר, וְעֲשׂוּיָהּ לַעֲבֹר מֵאֲלֶיהָ לְמִי שֶׁמַּחֲשִׁיבָהּ וְיֹדֵעַ אֶת עֲרֹכָהּ וְיָקָר מַעֲלָתָהּ.

*

וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה – גַּם אַחֵר שֶׁסָּעַד לְבָנוּ וְשָׁבַע, לֹא נִשְׁאַר לְשִׁבְתָּ וּלְהִרְהֹר עַל מָה שֶׁעָשָׂה: אוֹלִי בְּכָל זֹאת נִחְפָּזְתִּי יוֹתֵר מִדְּאִי, וְהִסְכַּמְתִּי לְמִכְרֵךְ דְּבָר קָדִים תַּמּוּרֵת הַנָּאָה עוֹבֶרֶת שֶׁל סָעָדָה אַחַת – אֲלֵא גַם אַחֵר אָכְלוּ וּשְׁתִּיתוּ וַיִּשׁוּב דַּעְתּוֹ, קָם וְהִלֵּךְ לֹא לְדַרְכּוֹ בְּכָל יוֹם, כִּי בְּאַמֶּת הָיָה בָּז וּמִזְלָזֵל בְּחִשְׁבֻּיּוֹת הַבְּכוֹרָה (עפ"י ספורנו).

*

וּרְבִקָּה שִׁמְעַת בְּדָבָר יַצְחָק אֶל עֵשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשָּׂדָה לְצוּד צִיד לְהִבְיֵא וכו' וּמִכִּיּוֹן שֶׁבְּרִיר הָיָה לָהּ מַעַל לְכָל סָפֵק שֶׁאֵלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ יַצְחָק מָה בֵּין עֵשָׂו לְיַעֲקֹב, הָיָה נוֹתֵן אֶת כָּל בְּרִכּוּתָיו לְיַעֲקֹב אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא הַקָּטָן, וְאִם תִּנִּיחַ לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרָצוֹנוֹ עֲכָשׁוּ, הִרִי לְאַחֵר זְמַן בְּשִׁינְדָּע לוֹ רִשְׁעַת עֵשָׂו וְרַע תְּכוּנָתוֹ הִלֵּא יַצְטַעַר עַד מֵאֵד לָמָּה הִעֲנִיק לוֹ אֶת הַבְּרִכּוֹת – לָכֵן אֵין דֶּרֶךְ אַחֲרֵת אֲלֵא לְנִקֹּט בְּדָבָר עֲרָמָה, כְּדִי שֶׁהֵבֵן הָרֹאִי לְבְּרִכּוּתָיו הוּא אֲשֶׁר יִטּוֹל אוֹתָם, כְּרָצוֹן ה' הַיּוֹדֵעַ הָאֱמֶת, וְכְרָצוֹן יַצְחָק אֵלּוּ יֹדֵעַ הָאֱמֶת.

וְכָךְ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (ב"ר סה, ו): 'אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, לֹא מִמָּה שֶׁהִיָּתָה רְבִקָּה אוֹהֶבֶת אֶת יַעֲקֹב יוֹתֵר מִעֵשָׂו עֲשִׂתָּהּ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה, אֲלֵא אֲמָרָה: לֹא יַעֲלוּ וַיִּטְעוּ בְּהִוָּהוּ סָבָא' [=לֹא יֵלֶךְ וַיִּטְעָה אֶת הַזָּקֵן].

*

בְּמִתְעַתֵּעַ – 'בְּמִתְעַתֵּעַ' (בְּתוֹסֶפֶת כ"ף הַדְּמִיוֹן) וְלֹא 'מִתְעַתֵּעַ', כִּי כָךְ אוֹמֵר יַעֲקֹב לְאִמּוֹ: הִרִי לְפִי הָאֱמֶת לֹא בָּאֵנוּ לְרִמּוֹתָיו וְלַעֲשׂוֹת כְּנֶגֶד דַּעְתּוֹ, אֲלֵא לְהַפִּיךְ, לְהַצִּילוֹ מִן הַמַּלְכָּדָת שֶׁל רִמָּאוֹת עֵשָׂו אָחִי אֲשֶׁר הוּא צָד אוֹתוֹ בְּפִיּוֹ לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּצִדִּיק, וְשִׁיבְרָךְ אֶת הֵבֵן הָרֹאִי בְּיוֹתֵר לְבְּרָכָה הַמִּיֻּחָדֶת; אֲבָל כָּל עוֹד שֶׁה' הָעֲלִים מִמֶּנּוּ אֶת הַדָּבָר וְעֵדֵין אֵינוֹ מְפִיר בְּכָךְ, הִלֵּא אֶהְיָה בְּעֵינָיו כְּגוֹבֵב דַּעְתּוֹ וְכִרְמָאִי. לָכֵן לֹא אָמַר יַעֲקֹב 'אוֹלִי יִמְשִׁנִּי אָבִי וַיִּדַּע לוֹ שֶׁאֲנִי מִתְעַתֵּעַ', אֲלֵא שֶׁכָּךְ אֶהְיָה בְּעֵינָיו (עפ"י הגרש"ר).

*

וַיַּחֲדֵד יַצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מָאֵד וכו' ... וּכְבָּר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְגַּלָּה לוֹ הַהִבְדָּל בֵּין שְׁנֵי בָנָיו, כִּי יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר נִכְנַס אֶל אָבִיו 'רִיחַ גֶּן עֵדֵן נִכְנַס עִמּוֹ; אֲבָל כְּשֶׁנִּכְנַס עֵשָׂו נִפְתַּח לוֹ גִּיהֶזֶם' (תַּנְחוּמָא תוֹלְדוֹת סִימָן יא)

הַבֹּאֲתִי בָּאן מִמֶּשׁ קוֹמֵץ קֹטָן מִן הַמִּקְוֹמוֹת שֶׁנִּיכַר בָּהֶם הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ שֶׁל הַמַּחְבֵּר לְהַחֲדִיר אֶת הַבִּנְתָּ הַתּוֹרָה עַל פִּי רוּחַ חַז"ל, גַּם בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁמִּצַּד "דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט" לֹא הָיָה הַדָּבָר מְחוייב. וְזֹאת מִתּוֹךְ רִגִּישׁוֹת הַגְּדוּלָּה, בְּמַחֲנֶךְ וּבְמִרְבִּיץ תּוֹרָה עֲשׂוֹת שְׁנִים, לְהַנְחִיל הַהִשְׁקָפָה הַתּוֹרָה לְלֹמְדִים.

על כל הטענות שהובאו על ידי בעלי הלשה"ר יש לאאמו"ר שליט"א תשובות נכוחות להשיב, רובם ככולם הם דברים שהוצאו מהקשרם בזדון, וחלקם רק לא הובנו אל נכון. אלא שעד היום אף אחד - לא בארץ ישראל ולא באמריקה - לא טרח להזמין ולשמוע את תשובותיו בטרם פסלו את ספרו ודנו אותו להיות אסקופה נדרסת תחת רגלי המון העם.

אני מבקש ומתחנן, כבנו וכתלמידו החייב בכבודו פעמיים, לתקן את מכתב ההבהרה באופן שלא יישמע שיש פסול בחומש עצמו. ואם בכל זאת חשוב להזהיר שלא ילמדו בו תלמידים ותינוקות של בית רבן - אנא יציין כת"ר שהכוונה רק לתלמידים, ואילו ללומדים וותיקים יציין כת"ר שהחומש מיועד דווקא אחרי לימוד רש"י, שבכך אין מחלוקת, ואולי יהיה בזה כדי להשיב קצת את כבודו של תלמיד חכם היושב בצער, נרדף ונבזה על ידי אנשי דלא מעלי המשתמשים בגושפנקא דרבנן כדי למרר את חייו ולטורדו מן העולם על לא עוול בכפו.

בברכת שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול

בכל הכבוד הראוי,

דוד אנשין

בנו ותלמידו של אאמו"ר רבי נפתלי אנשין שליט"א